DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-11-123-14
УДК 373.2.091.33:793.7-044.332

Корх Віра Михайлівна[1]
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Кравець Ангеліна Ігорівна
магістрантка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗДО ЗАСОБОМ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Проаналізовано результати експериментального дослідження адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти засобом ігрової діяльності. Дослідження проведено у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Оцінено наступні види критеріїв за допомогою відповідних показників: фізіологічний через частоту та тривалість захворювань, наявність апетиту та рухової активності, перебіг та тривання денного сну; когнітивний через показник мовленнєвої активності, рівень взаємодії з дорослими та з однолітками та рівень набутих соціальних навичок; емоційно-ціннісний через поведінку дитини у момент розставання з батьками, загальний емоційний стан та мотиваційна готовність до відвідування ЗДО, а також поведінковий через активність дитини в ігровій діяльності та інтерес до навчально-виховного процесу. В дослідженні розроблено дидактичну модель процесу адаптації дітей молодшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри, яка передбачає здійснення декількох етапів: вступ дитини в ЗДО, прийом дитини в групу, окреслення зони уваги вихователів для визначення зон, планування занять для дітей та виконання планів, які були складені вихователем для адаптації дітей молодшого дошкільного віку. В результаті дослідження апробовано та експериментально підтверджено ефективність адаптаційно-розвивальної програми.

Ключові слова: соціальна адаптація, діти молодшого дошкільного віку, експериментальне дослідження, заклад дошкільної освіти, адаптаційно-розвивальна програма, сюжетно-рольова гра, ігрова діяльність.

Vira Korkh
Candidate of Psychological Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Preschool Education
Dragomanov Ukrainian State University
Angelina Kravets
Master's Student
Drahomanov Ukrainian State University

EXPERIMENTAL STUDY OF ADAPTATION OF CHILDREN YONGER PRE-SCHOOL AGE TO THE CONDITIONS WITH THE TOOL OF GAME ACTIVITIES

Summary. The article conducts an experimental study of the process of adaptation of children of younger preschool age to the conditions of a preschool education institution. The analysis was carried out in the following stages: ascertainment, formative and control. The following types of criteria were evaluated in detail using the relevant indicators, namely physiological due to the frequency and duration of diseases, the presence of appetite and motor activity, the course and duration of daytime sleep; cognitive through the indicator of speech activity, the level of interaction with adults and peers, and the level of acquired social skills; emotional and valuable due to the child's behavior at the time of separation from parents, general emotional state and motivational readiness to attend preschool, as well as behavioral due to the child's activity in game activities and interest in the educational process. The formative stage was conducted on the basis of the developed adaptation and development program for children. The study developed a didactic model of the process of adaptation of younger preschool children by means of a story role-playing game, which involves the implementation of several stages, among which the following are distinguished: the entry of the child into the preschool, the reception of the child into the group, the outline of the area of attention of educators to determine the zones, the planning of classes for children and the implementation of plans that were drawn up by the educator for the adaptation of children of younger preschool age. The conducted research confirmed the effectiveness of the development and adaptation program based on the analysis of children's adaptation levels on the ascertainment stage and on the control stage of the pedagogical experiment. The implementation of the experimental program provided qualified support of the adaptation process in children to the SEN education from educators and parents.

Keywords: social adaptation, children of younger preschool age, experimental research, preschool education institution, adaptation and development program, story role-playing game, game activity.

Постановка проблеми. Дошкільний вік є періодом інтенсивної соціалізації особистості дитини, зокрема здобуття нею певного соціального досвіду. Цей період характеризується тим, що діти засвоюють соціальні норми та правила поведінки, які прийняті в суспільстві та регулюють міжособистісні стосунки з дорослими та однолітками. В цей період захисні

[1] ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9686-0803

© Корх В.М., Кравець А.І., 2023

механізми психіки дитини молодшого дошкільного віку лише починають формуватися. Саме від подій, які відбуваються в цей період життя в першу чергу залежить якими захисні психічні механізми будуть в подальшому: ефективними, тобто такими, що дозволяють стимулювати процес саморегуляції та розвитку особистості дитини або неефективними, що деформують сприйняття зовнішнього світу, поведінку та діяльність дитини. В науковій літературі ця деформація окреслюється як негативна поведінка. Важливою в цьому аспекті є проведення комплексної соціально-психологічної, інтелектуальної, мотиваційно-ціннісної підготовки до відвідування закладу дошкільної освіти, оскільки вступаючи у взаємовідносини з іншими дітьми, дитина підлягає безпосередньому впливу соціального середовища, що може чинити позитивний та негативний вплив. Тому соціально-виховним інститутам варто більше приділяти увагу ефективній адаптації дітей раннього та молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями виховання та адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладів дошкільної освіти займались такі вчені: Р. Айсіна, Н. Гончарова, Л. Гридовець, В. Дєдкова, Н. Кондратенко, О. Науменко, Н. Пихтіна, Є. Хачатурова та ін. Особливості використання сюжетно-рольових ігор під час навчання дітей та проходження їх адаптації до ЗДО розглядали дослідники: Л. Азарова, Н. Захарасевич, К. Карасьова, Н. Клочко, Р. Павелків, М. Федорова та ін. Проте багато аспектів з цієї проблематики залишаються актуальними та потребують подальшого вивчення. Це зумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою статті є аналіз результатів експериментального дослідження адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти засобом ігрової діяльності. Основними завданнями статті є: 1) схарактеризувати критерії, показники і рівні адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти; 2) висвітлити результати експериментального дослідження адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО засобом ігрової діяльності та перевірити ефективність адаптаційно-розвивальної програми для дітей даного віку засобом сюжетно-рольової гри.

Об'єктом дослідження є адаптація дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти.

Предметом дослідження є адаптаційно-розвивальна програма для дітей молодшого дошкільного віку засобом ігрової діяльності.

Методи дослідження. Упродовж даного наукового дослідження застосовано різні методи дослідження:

Теоретичні: методи індукції та дедукції, метод аналізу та синтезу, які дозволили розглянути теоретичні засади обґрунтування проблеми адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО, метод організації науково-пізнавальної діяльності, основні принципи якого було застосовано при організації процесу ігрової діяльності у дітей молодшого дошкільного віку для адаптації їх до ЗДО, метод узагальнення, що дозволив проаналізувати результати експериментальної роботи.

Емпіричні: спостереження за навчально-виховним процесом, бесіди з педагогічним колективом ЗДО, метод експертних оцінок, анкетування батьків, проективні методики дослідження рівня адаптації «Я в дитячому садку» (аналіз дитячих малюнків), педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний).

Статистичні: кількісний аналіз результатів експериментального дослідження (визначення середніх показників та відсоткових співвідношень по групам дітей).

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО проводилося на основі роботи ЗДО № 280 Оболонського району міста Києва. У проведенні експериментального дослідження брали участь дві групи «Мавпенята» та «Сонечки», у кожній групі по 20 діток. Експериментальне дослідження проведено в декілька етапів: на *констатувальному етапі* проведено вивчення, аналіз та узагальнення даних літературних джерел, нормативних документів, документації дошкільних навчальних закладів; анкетування педагогічних працівників та батьків, спостереження за освітньо-виховним процесом; обстеження дітей у період адаптації до умов закладу дошкільної освіти; *формувальний етап* проведено на основі наступних програм: розробленої адаптаційно-розвивальної програми для дітей; сформованої програми семінару-практикуму для педагогів та узагальненої програми співробітництва з родиною. Констатувальний етап передбачав оцінку емоційного стану дітей на етапі адаптації, формування емоційного ставлення та аналіз мотиваційної готовності до відвідування ЗДО.

Виділено критерії оцінки та відповідні показники рівнів адаптованості дітей до умов ЗДО: *фізіологічний критерій* (показники: частота та тривалість захворювань, наявність апетиту та рухової активності, перебігу та тривалості денного сну), *когнітивний критерій* (показники: мовленнєва активність, рівень взаємодії з дорослими та з однолітками, рівень сформованості набутих соціальних навичок); *емоційно-ціннісний критерій* (показники: поведінка дитини у момент розставання з батьками, загальний емоційний стан, мотиваційна готовність до відвідування дошкільного навчального ЗДО; *поведінковий критерій* (показники: активність в ігровій діяльності та інтерес до навчально-виховного процесу). Виокремлено рівні адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО, а саме високий, середній та низький.

На формувальному етапі впроваджено та перевірено ефективність адаптаційно-розвивальної програми, де підібрано та використано сюжетно-рольові ігри:

– *побутові:* «День народження», «Свято в колі сім'ї», «Збираємося на прогулянку», «Зоопарк», «У нас в родині з'явилося немовля», «Мамине свято», «Велике прання», «Генеральне прибирання», «Банний день», «У метро»;

– *ділові:* «На прийомі у лікаря», «Лікарня для ляльок», «Кухарчуки», «Магазин іграшок», «Листоноша», «Водії вантажівок», «Універсальний

магазин», «Будівництво», «В аптеці», «Ветеринарний центр», «Моряки і рибалки», «У цирку»;

– *літературні:* «Листоноша Печкін у Простоквашино», «Подорож до Чебурашку на батьківщину», «Свято на острові Чунга-Чанга», «Рукавичка», «Лисиця і заєць», «Теремок», «Колобок», за мотивами авторських казок «Подорож з Айболітом», «Мойдодир в гостях у хлопців».

Під час дослідження було сформовано компоненти обізнаності вихователів відносно можливості забезпечення успішного протікання адаптації у дітей молодшого дошкільного віку, а саме:

– *когнітивний компонент* показує сформований рівень знань вихователів відносно етапів адаптації дитини молодшого дошкільного віку;

– *мотиваційний компонент* відображає усвідомлення вихователями ролі для успішного протікання адаптації дітей молодшого дошкільного віку до нових умов;

– *діяльнісний компонент* оцінює наявність безпосередньо у вихователів сформованих навичок для успішного протікання адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО.

Виокремлено основні критерії та показники адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО (рис. 1).

Фізіологічний критерій має дві сторони показників адаптації дітей молодшого дошкільного віку. Позитивні проявляються в наступному: стан організму дитини молодшого дошкільного віку в нормі; дитина активна та має гарний апетит; дитина рідко хворіє вірусними захворюваннями; сон дитини глибокий, при чому вона швидко засипає; дитина вміє задовольняти всі свої потреби самостійно.

Негативні аспекти адаптації за фізіологічним критерієм можуть проявлятися за такими показниками: ослаблення організму, при цьому дитина малорухлива та млява; процес засипання неспокійний, а сон неглибокий; дитина дуже часто хворіє, крім цього спостерігаються ускладнення та відмова від їжі; у більшості випадків виникають різні функціональні порушення випорожнень [5, с. 5–7].

Когнітивний критерій визначає ставлення дитини до проведення пізнавальної діяльності. Цей критерій окреслюється активними та пасивними діями. В першому випадку дитина молодшого дошкільного віку: вміє задовольняти власні потреби в різних видах роботах; активно бере участь у режимних моментах, які є в ЗДО; дитина достатньо активна під час проведення занять, проявляє достатню зацікавленість як до дітей в групі, так і до вихователів;

Пасивні дії дитини молодшого дошкільного віку проявляються в наступному: дитина не зайнята активною діяльністю; активна діяльність може змінюватися періодами бездіяльності, при цьому досить часто можна спостерігати самостійні ігри без дітей; дитину важко залучати до групових ігор; під час проведення групових занять дитина достатньо пасивна, не намагається досліджувати власне оточення [4, с. 74].

Спостереження за комунікативною діяльністю дитини молодшого дошкільного віку здійснювалася такими способами:

– ініціативне мовлення аналізувалося з врахуванням активності дитини, тобто якщо дитина досить активна у спілкуванні як з дітьми, так і з вихователями, в неї сформовано всі соціальні

Рис. 1. Критерії та показники адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО

Джерело: [1]

навички, то вона характеризується високим рівнем адаптованості до умов ЗДО;

– якщо в дитини загальмоване мовлення, однак вона йде на контакт, реагує на конкретні прохання вихователя, а також спостерігається деяка напруженість у взаємовідносинах з оточенням та спілкуванні з дітьми така дитина характеризується середнім рівнем адаптованості;

– у тому випадку коли дитина замкнута, мовлення в неї неактивне, поведінка досить часто пов'язана із спогадами про близьких та їх приходом в ЗДО, з відповідним емоційним збудженням, тобто криком та плачем під час розлучення, при цьому ставлення до дорослих вибіркове, а до дітей байдуже така дитина характеризується низьким рівнем адаптованості до умов ЗДО [4, с. 74].

Визначення рівня адаптованості досліджуваних дітей до умов ЗДО за *емоційно-ціннісним критерієм* передбачало безпосередню характеристику різних емоційних станів, яка проводиться наступним способом:

– діти із стабільним позитивним емоційним станом характеризуються спокійним характером, врівноваженим емоційним станом дитини, за яким дитина може контролювати власний настрій та емоції, дитина завжди має позитивний настрій та часто усміхається, всі її реакції мають позитивне забарвлення;

– діти, які мають нестабільний емоційний стан характеризуються тим, що вони не завжди мають можливість контролювати власний настрій та емоції, можуть досить швидко здійснити перехід від одного стану емоцій до іншого, в них можуть з'являтися ознаки невротичних реакцій, зокрема певна вибірковість у безпосередньому ставленні до однолітків та дорослих, спілкування відбувається при певних умовах, однак діти задоволені відвідуванням дошкільного навчального закладу;

– діти із стабільним негативним емоційним станом характеризуються наступними критеріями: у дитини може бути різка зміна настрою, досить часто спостерігається гнів та роздратованість, відносно активного емоційного стану він в більшості випадків проявляється у вигляді крику та плачу, досить часто може спостерігатися прояви нервового збудження, крім цього поведінка таких дітей межується з їх невротичним станом, оскільки при неспанні діти пригнічені, в них немає настрою, досить часто вони плачуть [4].

На основі критеріїв та показників адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО окреслено відповідні *рівні адаптованості* з використанням спеціально підібраних методик діагностики. Для того, щоб окреслити рівні фізіологічних показників дитини, вихователем проведено опитування батьків, зокрема проаналізовано медичні картки, проведено спостереження за дітьми під час активного руху, спільної праці в куточках природи та під час режимних моментів.

Високий рівень адаптованості досліджуваних дітей до умов ЗДО визначено за такими характеристиками: адаптація дитини до умов ЗДО протягом місяця, радісне та спокійне ставлення дитини до групи ЗДО, переважання у дитини бадьорого емоційного стану, вияв зацікавленості дитини до навколишнього середовища, інтерес може поновлюватися протягом 2-3 тижнів, нормалізація апетиту дитини до кінця першого тижня перебування в ЗДО, поновлювання сну протягом перших 10-15 днів, стабільні взаємовідносини з рідними під час такої адаптації до умов ЗДО, варіація стосунків з дітьми у групі від байдужих до зацікавлених, незначне гальмування мовлення дитини, відгук на прохання та вказівки дорослого, поновлення активного мовлення до кінця першого місяця в умовах ЗДО, захворювання дитини 1 раз на місяць, не більше 10 днів, без значних ускладнень, відновлення протягом 2-3 тижнів.

Середній рівень адаптованості досліджуваних дітей до умов ЗДО діагностовано за такими показниками: нормалізація сну, через 20-40 днів, при цьому якість сну незадовільна, поновлення апетиту також приблизно в такі терміни, емоційний стан дитини не стійкий, знижується активність, під час гри дитина не використовує набутих навичок, оскільки гра набуває ситуативного характеру, тривалість наведених змін протягом 5-6 тижнів, емоційно-збуджене ставлення до близьких, до дорослих – вибіркове, до дітей – байдуже, захворювання дитини 2 рази в місяць, терміном до 12 днів без значних ускладнень.

Низький рівень адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО визначено за наступними характеристиками: тривалі захворювання дитини, захисні сили організму достатньо підірвані та не виконують своєї ролі, проблеми із засинанням, дитина плаче уві сні, погіршення апетиту, порушення випорожнень, переважання пригніченого настрою, ставлення до дітей відчужене, досить часто проявляється агресія, емоційно збуджене ставлення до близьких та позбавлення взаємодії.

Проаналізовано рівні адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту засобами ігрової діяльності в контрольній та експериментальній групах дітей по кожному критерію.

Фізіологічний критерій оцінюється через такі показники як частота та тривалість захворювань; наявність апетиту та рухової активності; перебігу та тривання денного сну. На основі дослідження рівнів адаптованості за фізіологічним критерієм було виявлено такий розподіл досліджуваних дітей експериментальної та контрольної груп на констатувальному та контрольному етапах експерименту (табл. 1).

За результатами бачимо, що на констатувальному етапі близько 50% дітей експериментальної групи (ЕГ) та 40% контрольної групи (КГ) мають середній рівень адаптації. Високим рівнем адаптованості характеризуються 40% дітей ЕГ та 11% дітей КГ, відповідно низьким рівнем – 10% досліджуваних дітей ЕГ та 49% дітей КГ. На контрольному етапі у контрольній групі дітей зросли відсоткові частки дітей з високим рівнем адаптованості (50% дітей ЕГ та 20% КГ). Отже, можемо зробити висновок, що більшість діток з обраних двох груп були адаптовані до умов дошкільного навчального ЗДО про, що свідчать їх фізіологічні властивості, зокрема хороший сон, наявність апетиту та рухової активності, а також незначні хворобливі стани під час навчання.

Таблиця 1

Порівняння результатів адаптації дітей молодшого дошкільного віку ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапі за фізіологічним критерієм (n=40)

Рівні адаптованості	Розподіл ЕГ та КГ							
	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Високий	8	40	3	11	10	50	4	20
Середній	10	50	8	40	10	50	8	40
Низький	2	10	9	49	2	0	8	40

Джерело: розроблено автором

Таблиця 2

Порівняння результатів адаптації дітей молодшого дошкільного віку ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапі за когнітивним критерієм

Рівні адаптованості	Розподіл ЕГ та КГ							
	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Високий	6	30	5	25	8	40	6	30
Середній	9	45	9	45	11	55	9	45
Низький	5	25	6	30	1	5	5	25

Джерело: розроблено автором

Рівні адаптованості дітей в обох досліджуваних групах на контрольному етапі представлено на діаграмному рисунку (рис. 2).

Отже, на основі розподілу досліджуваних дітей за рівнем адаптованості за ***когнітивним критерієм*** на контрольному етапі бачимо, що близько 30% дітей в ЕГ та 25% в КГ мають високий рівень адаптованості, в інших дітей спостерігаються різні проблеми з мовленням, взаємодії з дітьми та вихователями, а також існують прогалини в набутті соціальних навичок. Середнім рівнем адаптованості в ЕГ характеризується 45% дітей ЕГ та низьким рівнем – 25% відповідно, а в контрольній групі – 45% та 30%.

Порівняння результатів ЕК та КГ за цим критерієм на констатувальному та контрольному етапі відобразимо в табл. 2.

Аналіз рівнів адаптованості дітей молодшого дошкільного віку в КГ на формувальному та контрольному етапах показав, що вони практично не змінилися, а в ЕГ покращився рівень адаптованості, оскільки відсоткова частка дітей з високим рівнем адаптованості зросла на 10% після апробації адаптаційно-розвивальної програми на формувальному етапі.

Результати дослідження рівнів адаптованості молодших дошкільників за ***емоційно-ціннісним критерієм*** по експериментальній та контрольній групі у відсотках наведемо на рис. 3.

З наведеного діаграмного рисунку видно, в контрольній групі близько 20% дітей характеризуються високим рівнем адаптованості і в експериментальній групі 45% дітей теж мають високий рівень адаптованості до умов ЗДО, середній рівень адаптованості мають відповідно 55% дітей КГ та 45% дітей ЕГ на контрольному етапі експерименту. Тобто, більша частина дітей виявилися емоційно готовими до нових вимог та умов ЗДО, лише на початку вони активно реагували на розставання з батьками та самостійне перебування в ЗДО.

Порівняння результатів ЕК та КГ за цим критерієм на формувальному та контрольному етапі відображено в табл. 3. Оцінивши рівні адаптованості дітей молодшого дошкільного віку в ЕГ на формувальному та контрольному етапах, зазначимо, що змінилась відсоткова частка дослі-

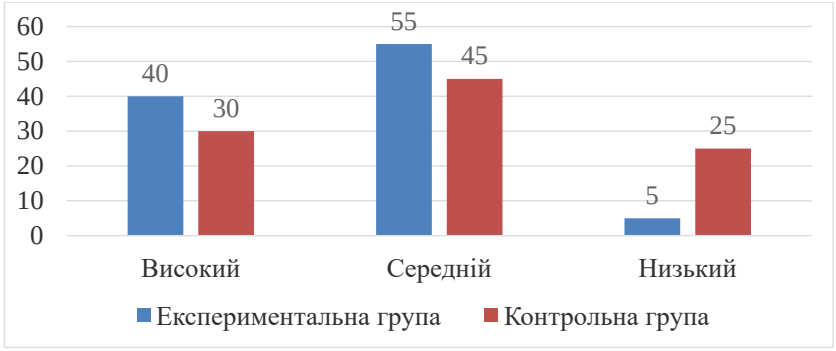

Рис. 2. Рівні адаптованості дітей молодшого дошкільного віку ЕГ та КГ за фізіологічним критерієм (на контрольному етапі, у %)

Джерело: розроблено автором

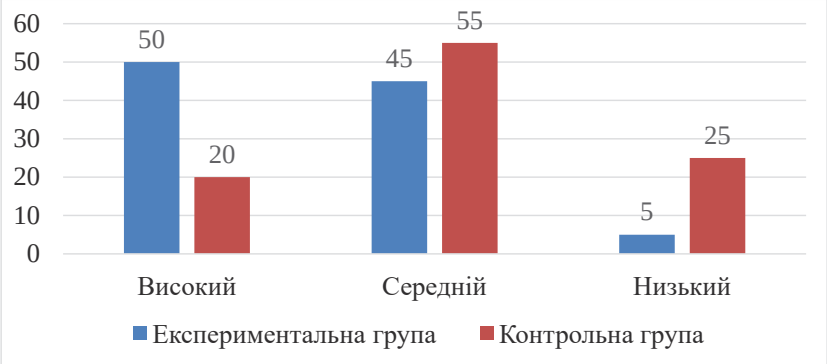

Рис. 3. Рівні адаптованості дітей молодшого дошкільного віку в ЕГ та КГ за емоційно-ціннісним критерієм (на контрольному етапі, у %)

Джерело: розроблено автором

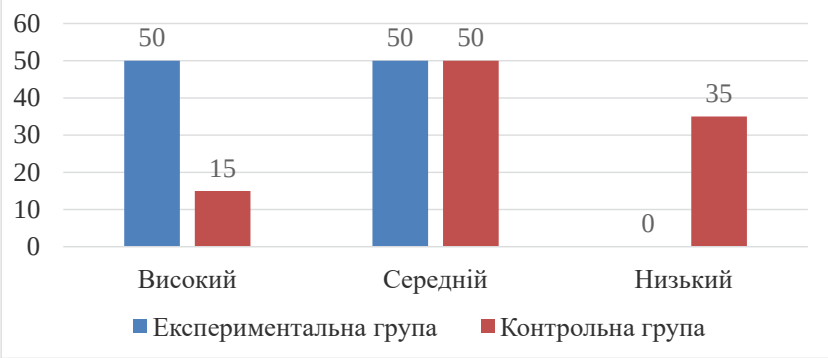

Рис. 4. Рівні адаптованості дітей молодшого дошкільного віку в ЕГ та КГ за поведінковим критерієм (на контрольному етапі, у %)

Джерело: розроблено автором

Таблиця 3

Порівняння результатів адаптації дітей молодшого дошкільного віку ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапі за емоційно-ціннісним критерієм

Рівні адаптованості	Розподіл ЕГ та КГ							
	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Високий	8	40	4	20	10	50	4	20
Середній	8	40	10	50	9	45	11	55
Низький	4	20	6	30	1	5	5	25

Джерело: розроблено автором

Таблиця 4

Порівняння результатів адаптації дітей молодшого дошкільного віку ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапі за поведінковим критерієм

Рівні адаптованості	Розподіл ЕГ та КГ							
	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Високий	8	40	3	15	10	50	3	15
Середній	10	50	9	45	10	50	10	50
Низький	2	10	8	40	0	0	7	35

Джерело: розроблено автором

джуваних дітей із середній рівень адаптованості, в КГ покращився, оскільки частка дітей з високим рівнем збільшилась на 15%.

Результати дослідження рівнів адаптованості до умов ЗДО дітей молодшого дошкільного віку за ***поведінковим критерієм*** наведемо на рис. 4.

Показники за цим критерієм по відповідним групах значно вищі, оскільки загалом 90% дітей в експериментальній групі мали високий (40%) і середній (50%) рівні, а в контрольній групі високий (15%) та середній (45%), тобто діти проявляли пізнавальний інтерес до навчально-виховного процесу та ігрової діяльності.

Результати ЕК та КГ за цим критерієм на формувальному та контрольному етапі покажемо в табл. 4.

Порівняльний аналіз рівнів адаптованості дітей молодшого дошкільного віку в ЕГ на формувальному та контрольному етапах засвідчив, що зросла відсоткова частка дітей з середнім рівнем адаптованості, в ЕГ покращився рівень адаптованості, оскільки відсоткова частка дітей з високим рівнем адаптованості збільшилась на 10 %.

Отже, за результатами діагностики контрольної та експериментальної груп визначено, що на констатувальному етапі за *фізіологічним критерієм* близько 50% дітей в ЕГ мають середній рівень адаптації на констатувальному та контрольному етапах, проте на контрольному етапі спостерігається збільшення відсоткової частки дітей з високим рівнем адаптованості на 10%. Щодо КГ показники не зазнали суттєвих змін. Як свідчить розподіл досліджуваних за рівнем адаптованості за *когнітивним критерієм*, більшість досліджуваних дітей молодшого дошкільного віку з ЕГ внаслідок введення адаптаційної програми були адаптовані до умов дошкільного навчального ЗДО, про що свідчать їх фізіологічні властивості, зокрема хороший сон, наявність апетиту та рухової активності, а також незначні хворобливі стани під час навчання. Діагностика дітей за *емоційно-ціннісним критерієм* дає можливість зробити висновок, що близько 40% дітей молодшого дошкільного віку в ЕГ та 20% дітей в КГ мають високий рівень адаптованості на констатувальному етапі, в інших дітей спостерігаються різні проблеми з розвитком мовлення, характером взаємодії з дітьми та вихователями, а також існують прогалини в набутті соціальних навичок. Тобто, більша частина дітей виявилися емоційно підготовленою до нових вимог та умов закладу дошкільної освтіи, лише на початку вони активно реагували на розставання з батьками та самостійне перебування в закладі дошкільної освіти. Показники за *поведінковим критерієм* по відповідним групах значно вищі, оскільки загалом 90% дітей в контрольній та експериментальній групах мали високий і середній рівні, діти проявляли інтерес до навчально-виховного процесу та ігрової діяльності.

Порівняльний аналіз рівнів адаптованості дітей молодшого дошкільного віку в експериментальній групі на констатувальному та контрольному етапах свідчить, що за всіма дослідженими критеріями адаптованості *(фізіологічним, когнітивним, емоційно-ціннісним та поведінковим)* спостерігається динаміка зростання відсоткової частки досліджуваних дітей із високим рівнем адаптованості (на 10 %). У контрольній групі загалом на контрольному етапі зросла відсоткова частка дітей з високим та середнім рівнем адаптованості то умов закладу дошкільної освіти.

Таким чином, експериментально апробовано та підтверджено ефективність адаптаційно-розвивальної програми з метою вдосконалення вмінь вихователів для забезпечення адаптації дітей до умов ЗДО. Впровадження експериментальної програми забезпечило підтримку адаптаційного процесу у дітей до умов закладу дошкільної освіти з боку вихователів і батьків.

Список літератури:

1. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ : ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.
2. Кравець А. Психолого-педагогічні особливості адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти. *Психолого-педагогічний пошук : зб. студ. наук. праць.* Глухів : Глухівська НПУ ім. О. Довженка, 2023. № 1. С. 179–184.
3. Сахно О.В., Гурковська Т.Л. Забезпечення гуманної адаптації малюка до дитячого садка: про що мають пам'ятати дорослі. *Практичний психолог: дитячий садок.* 2015. № 5. С. 4–9.
4. Терещенко І.А. Адаптація дітей раннього віку до перебування в ДНЗ. *Дитячий садок.* 2006. № 11. С. 4–6.
5. Федорченко Т.Є. Причини і фактори негативних проявів у поведінці дітей. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки».* 2011. № 4. С. 74.
6. Ясінська Х. Адаптація дітей раннього віку до перебування в ДНЗ. *Психолог дошкілля.* 2007. № 4 (21). С. 5–7.

References:

1. Kontseptsiia osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku [Concept of education of early and preschool children] (2020) Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. Kyiv: FOP Ferenets V.B., 44 p. (in Ukrainian)
2. Kravets A. (2023) Psykholoho-pedahohichni osoblyvosti adaptatsii ditei molodshoho doshkilnoho viku do umov zakladu doshkilnoi osvity [Psychological and pedagogical features of adaptation of children of younger preschool age to the conditions of a preschool education institution]. *Psykholoho-pedahohichnyi poshuk: zb. stud. nauk. prats.* Hlukhiv: Hlukhivska NPU im. O. Dovzhenka, no. 1, pp. 179–184. (in Ukrainian)
3. Sakhno O.V., Hurkovska T.L. (2015) Zabezpechennia humannoi adaptatsii maliuka do dytiachoho sadka: pro shcho maiut pamiataty dorosli [Ensuring humane adaptation of the baby to kindergarten: what adults should remember]. *Praktychnyi psykholoh: dytiachyi sadok,* no. 5, pp. 4–9. (in Ukrainian)
4. Tereshchenko I.A. (2006) Adaptatsiia ditei rannoho viku do perebuvannia v DNZ [Adaptation of young children to a stay in a long-term care facility]. *Dytiachyi sadok,* no. 11, pp. 4–6. (in Ukrainian)
5. Fedorchenko T.Ye. (2011) Prychyny i faktory nehatyvnykh proiaviv u povedintsi ditei [Causes and factors of negative manifestations in children's behavior]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Seriia "Psykholoho-pedahohichni nauky",* no. 4, p. 74. (in Ukrainian)
6. Iasinska Kh. (2007) Adaptatsiia ditei rannoho viku do perebuvannia v DNZ [Adaptation of young children to a stay in a long-term care facility]. *Psykholoh doshkillia,* no. 4 (21), pp. 5–7. (in Ukrainian)